

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára egy évre 1 fnt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

Elnöki meghívó

a Dávid Ferencz Egylet 6-ik közgyűlésére.

Mint hogy a Dávid Ferencz Egylet közintézmény, a melynek sorsa igazgatásához mindazoknak szavok van, a kik tagjainak vallják magokat, elnöki tiszteből kifolyólag ismét, s most már ötödíkszer alkalmat kívánok nyújtani arra, hogy t. tagtársaim megmutassák, hogy ha bár oly messze vagyunk körülményeinknél fogva egymástól, lélekben, törekvésben és jóakarásban egyek vagyunk, s ha szükség, együtt is tudunk munkálkodni.

Kiváló örömem telnék abban, ha egyletünk t. tagjai a közelből és távolból is olyan szép számmal gyűlnének össze, a milyen kívánható egy több száz tagból álló erkölcsi testülettől. *A közgyűlés tartatni fog augusztus hó 30-ik napján, délután 1/2 4 óraker kezdődőleg.*

A közgyűlés tárgya a központi és fiók-egyletek jelentésein kívül *felolvasás* lesz, melynek tárgya: *mik a fiók-egyletek teendői, hogy az előttük álló feladatnak megfelelhessenek?*

Ide vonatkozólag két kérésem van a fiók-egyletek t. elnökeihez: kérem a t. egyleti elnök urakat, hogy ezt a kérdést a vezetésök alatt levő fiók-egylet közgyűlésén tárgyalassák s a határozatról tétessenek jelentést a központi Választmánynak legkésőbb aug. 1-ső napjáig. Kérem a fiók-egyleteket, hogy a közgyűlésre küldjenek képviselőket.

Dr. Brassai Sámuel,
D. F. egyleti elnök.

Üdvezlet.*)

(Brassai Sámuelnek 90 éves örömnepén.)

Öreg tudós! szerette Gondnokunk!
Kinek nevét világrész ismeri,
Tekints körül: a lelkes ifjuság
A tisztelet jelét mutatja bé.
Korántsem a szokás rabláncza az,
Mi hódolatra minket kényszerít; —
Szívünkben egy magasztos érzelem,
Lényedben egy hatalmas vonzerő...
Ez az, mi most emlékezetre kelt:
Önként köszöntni, üdvözölni hón
A tudománynak agg apostolát.
Kilenczven év! dicsón betölteni —
A férfinak milyen vigasztaló,
Nyugalmasan vezérlő öntudat...
Dicsón betöltéd, lankadatlanul,
A cél felé haladva biztosan
Munkálkodál hazád- s vallásodért
Az ismeret, tudás versenyterén.
S míg a közügynek szenteléd erőd,
Tökélyesítve önmagad levél.
Avagy van-é csupán egyetlen ág
A tudománynak roppant törzsökén,
Melyet nem olta gondosan kezéd
Gyümölcsöző, dús galyai közé?

Tapintatos szigorral, gondosan
Igazgatád nehéz idők során
Muzsák s erénynek szentelt csarnokunk,
S hozád be lelki áldozt gyanánt
A tanításnak újabb rendszerét.
Buzgón vivéd az oktatás ügyét,
Tanácsod hangza, mint egy égi szó;
S midőn honunk felett az üstökös,
Jósolva vést, rémitve megjelent,
Megértetéd az ifjúsággal is,
Hogy szent kötelme: híven állni őrt
Magyar szabadság ősi várfokán.

Anyagban is mi ritka kész valál
Segíteni a szellem vezérletét;

*) A kolozsvári uniárius főtanoda ifjuság részéről.

Feláldozád, mi részedül jutott,
Kézpénzedet, csekély jutalmadat.
Alapra szánt kicsiny mustármagod
Növelte fel az erdő-óriást,
A mely hűvös pihentetőt kínál,
Utódaidra szállva végtelen.
Ám! iskolánk iránti érdeked
Maig se szünt működni éberem:
Te vagy ma is szerette gondnoka.

A háladás — a sziv virága tán;
Örömszavakba szedve lelkesen,
— Igénytelen habár az áldozat —
Fogadd el azt az ifjúságtól is.

Miként a nap földünk felett ragyog
Hitünk egén te áldva tündökölsz:
Sugárod is szétáradó segély!
Remény s a hit keblünkben visszaszáll,
Ha látva-látjuk, hogy miként lehet
Együtt a kültermészet csábszere —
És a vallás gyógyító balzsama,
— Ezért mi esdve kérjük Istenünk':
Továbbra is vezesse boldogan
Lépésidet az Alkotó keze;
Hogy ép kebel s ép elme gyöngyei
Maradjanak ránk szent örök gyanánt.

Józan Miklós.

Egy fontos feladata a vasárnapi iskolának.

Eddigi tapasztalataim arra mutatnak, hogy a mi vasárnapi iskoláink, melyek hála Istennek évről évre szaporodnak, fő súlyt a vallásos ismeret terjesztésére fordítottak. A tanítás körébe belé volt vonva a káté, a vallásos ének, a hitforma, a parancsolatok, az Uri ima s azonkívül a vallás s még inkább az egyház történelme. A tanításnak ez a rendszere egészen indokolt volt eddig s ezutánra is fenttartható lesz, a nélkül, hogy hibáztatni lehetne. A népiskolában olyan kevés idő van engedve a vallástanításra, s az is oly mellékesen van kiadva, hogy midőn a pap a gyermekeket a konfirmálásra kezéhez veszi, nehezen tudja oda vinni őket, hogy elméjük egy kissé megvilágosodjék a vallás fő részei felől.

Ez azonban szemmel láthatólag nem elégséges előkészület még az

életre, mely — a mint tudjuk — a maga mindennapi gyötrelmei között nem igen ápolgatja a vallásos érzelmeket, a kegyességet s az áhitatot. Ezt a hiányt a mostani családi kör is csak félig tudja pótolni. Egy szóval a vasárnapi iskolának igen lényeges feladata az, hogy az iskolából kilépő ifjakat a vallásos ismereteknek egy kissé teljesebb birtokába juttassa. Vegyük még ehhez, hogy némely pap — igen helyesen — a világ történelmi és számítási ismeretek gyarapítását is beviszi a vasárnapi iskola körébe.

Jó uton járunk, s ha csak ezekben megerősödnénk, ha bár három hónapig minden vasárnap magunkhoz nyerhetnők az ifjúságot — bizonyos hasznos és üdvös munkát végeznénk el, de most már mégis ideje volna egy teljesen rokon tárgy, de mégis némileg más feladat megvalósítását is magunk elébe tűzni. Ilyen feladatnak tartjuk a gyakorlati erkölcsi oktatást. Nyilvánítjuk, hogy van tudomásunk arról, hogy erkölcsi oktatás is folyt a vasárnapi iskolában, de mi nem az elvont erkölcsi elvekre gondolunk, hanem arra az erkölcsre, a mit a mindennapi élet kíván.

Az erkölcs alatt közönségesen az emberi cselekedetek szabályozását értik, de mi az emberi szavak szabályozását is ide akarjuk venni. Gyümölcseről ismerik meg a fát. Az ember fő ismertető jele a tett, a cselekedet. Mindenkitől megvárjuk, hogy jót és jól tegyen s mindenkit méltányolunk, ha jót tesz. Nemcsak, hanem az emberek cselekedete, át vitt értelemben, *munkája* az, a miért őket állandó díjazással, fizetéssel látjuk el. A munka finomsága és nehézsége arányában némely ember igen szép fizetést huz, annyira, hogy azután úrilag él maga s vele együtt családjá. Másfelől ismét jól tudjuk, hogy a ki rossz tettet hajt végre azt nemcsak hogy elítéljük, megvetjük, hanem meg is büntetjük országunk törvényei szerint. Ezt az eljárást a társadalmi együtt élés így követeli, a társadalmi rend így parancsolja.

Igen helyes dolog tehát, hogy a vasárnapi iskola tárgyai között meglegyen az erkölcsi oktatás, hogy mindenki tanulja meg ifju korában mit és hogy kell cselekednie, hogy magának hasznára, másoknak tetszésére lehessen.

A tettel, vagy mondjuk a munkával, teljesen egyenlő fontosságúnak tartjuk a *beszédet*. Egyelőre talán úgy tetszik, hogy a beszédnek az étellel nem sok vagy éppen kevés köze van. Pedig nem így áll a dolog. Elgondolva, hogy semmit, de semmit nem teszünk meg addig, a míg azt meg nem beszéljük, nemde nem sokan vannak-e olyanok, a

kik beszédjük után élnek. Ilyenek p o. a papok, a tanítók, az énekesek, a színészek, a szónokok s így tovább. Ezeknek a beszédét mindnyájan nagyra becsüljük, s még a mellett egész készséggel meg is fizetjük, annyira, hogy a legnagyobb fizetést éppen az énekesek s a szónokok kapják, minthogy tudvalevőleg egy énekes színész öt, hat, tiz, tizenöt-ezer forintot meg kap egy évre.

Ezek mindnyájunk előtt ismerve levő dolgok s mégis, ha jól meg-gondoljuk mi a magunk beszédjét nagyon csekélyre, vagy éppen sem-mire sem becsüljük. Nem is tekintve arra, hogy sokan mennyi hiába-valóságot fecsegnek össze reggeltől-estig, vegyük csak számba azt, hogy mennyi rút, káromló, hazug és vétkes szó jön ki némely ember szájából csak egy nap alatt is. Ebben a tekintetben — sajnos — azt kell mon-danunk, hogy némely falu túl teszen a városon, ámbár a városi emberek között is akárhány szitkozódó van. Éppen ez az, a mire mi jelenleg különösen felakarjuk hívni a vasárnapi iskolák vezetői figyelmét.

Már a zsidó törvény szükségét látta annak, hogy megtiltsa az Isten káromlását, ilyen képpen: „A te Uradnak, Istenednek nevé-t hiába fel ne vedd, s ne is említsed, mert nem hagyja az Ur büntetés nélkül, a ki az ő nevé-t hiába felveszi.“ Jézus azt mondotta: „hamisan ne esküdj; a te szavad legyen igen, igen, nem nem . . .“

Legnagyobb tanítóink szorosan tiltják a káromkodást és esküvést, de különösen tiltja ezt saját önbecsérzetünk. Ha jól meggondoljuk olyan mély megalázódással, olyan lealacsonyodással jár a káromkodás. Az ember felhevült indulatában elfeledkezik mindenről a mi szent, a mi becsületes, a mi kedves! Nemcsak, hanem éppen azok ellen fordítja rút nyelvét, a kiket szentnek, sérthetetlennek kellene hogy tartson!!

Meglehetősen elszomorító az a tudat, hogy Európában csak egy-két nemzet ha van, a melynek a nyelvében annyi káromló szó legyen, mint a miénkben. Elég hogy egy nyári munkás napon végig menjünk az úton s a felháborodás, a megbotránkozás érzete el kell hogy fogjon, annyi rút szót hallunk. Ez a beszéd az érzékeny s vallásos ember lel-kének botránkozás és háborúság, s a gyermekek szívét még idejekorán megdurvítja, elfásítja. Ez a beszéd elégséges arra, hogy semmivé tegye nagy részét annak a jó hatásnak, tanításnak és nevelésnek, a melyet a gyermekek az iskolába kapnak.

Ime ez az, a miért mi a vasárnapi iskolák elébe különös célul tűzzük ki a küzdést, a káromkodás, a rút beszéd ellen; annak le-szoktatását és üldözését. A pap s a mester, kik a vasárnapi iskolai ta-

nitást végeznek akár a „beszéd“, akár a „nyelv“ czimén állítsanak össze 3—4 tanítást s azt adják elé a vasárnapi iskolában. Legyen gondjuk arra, hogy világosítsák fel illetlen s káros voltát a rút beszédnek. Ezzel se elégedjenek meg, haem a szülőkkel értsenek egyet, szervezzenek belőlük hadserget s indítsanak irtó háborut a káromkodás ellen. Ha a vasárnapi iskola ezt a feladatot megoldja, eleget fog tenni.

Boros György.

A postai takarékpénztár.

A postai takarékpénztári intézmény immár három éve, hogy életbe lépett, a nélkül, hogy a nép azt nagyon felkarolta volna! Holott pedig az első sorban a nép javára szóló intézmény; működése arra szolgál, hogy egyrésztől fölébressze népünkben a takarékoság iránt való hajlamot, más részt pedig: hogy eszközt nyújtson mindenkinek, még a legszegényebbnek is — tőke gyűjtésére a takarékoság útján. Üdvös hatása abban áll, hogy a kinek csak néhány krajczárnyi félretehető pénze van, — ezt könnyűszerrel, minden költség és veszélyeztetés nélkül gyümölcsöztethesse, s ennek nem csak az a következménye, hogy az illető, kitartás mellett, az idő folyamán tisztességes alaptőkére tehet szert, mely a végszükség esetében megmenti őt a büntől vagy az éhségtől, hanem hogy lassanként hozzászoktatja a rendszeretethez, munkakedvhez és becsületességhez; a pénz értékének annyira szükséges megbecsüléséhez.

A m. k. postatakarékpénztár közvetítő hivatalai a posták. Ezek az ország minden részében megtalálható és bárki által a legkönnyebben megközelíthető hivatalok. Ezek átveszik a betevők összegeit s át-szolgáltatják a fővárosban székelő postatakarékpénztárnak, mely az összeget minden egyes betevő nevén, állami felügyelet, ellenőrzés és jóállás mellett kamatoztatja, s az által a képzelhető legbiztosabb elhelyezésben részesíti. De nem csupán e biztonságban fekszik előnye az intézménynek. Előnye abban rejlik: hogy elfogad betéteket már 50 krt is, tehát oly összeget, melyet rendes takarékpénztárak és más hitelintézetek el nem fogadnak — a mi által a nép azon osztályai igényeire van tekintettel, melyek nincsenek oly helyzetben, hogy rövid időközönként nagy összeget tehessenek félre gyümölcsöztetés végett.

A kinek csak öt krajczárja van, — megteheti a lépést, hogy a postatakarékpénztár betevői sorába lépjen. Az első postahivatalban, mely útjába esik, külön e célra készített takaréklapot vásárolhat, s nem is kerül nagy áldozatába, míg e lapot megfelelő bélyegek fölragasztása által 50 krajczárig kiegészítheti — s ekkor már birtokába juthat egy betét-könyvecskének, mely saját nevére van kiállítva, s csak-

hamar javára kamatozhat, mert mihelyt az összeg eléri az 1 frtot, tiszteességes kamat jut a betevőnek osztályrészzül, mely évről évre a tőkéhez csatoltatván, újabban és folyton dúsabban kamatozik

Nem kis előny az is, hogy a postatakarékpénztárnak és közegeinek hivatalos levelezése a betevőkkel és vízszont, úgy szintén a hivatal ügykezelésből eredő postaküldemények portomentesek és azokért kézbesítési vagy értesítési díj nem szedetik s végre azon nagy előny, hogy a postatakarékpénztár és ügyfelei közt felmerülő mindenféle ügyleteik a bírósági eljárás kivételével, bélyeg és illeték mentesek, s a takarékbetétek kamatai mindennemű kereseti, jövedelmi tőkekamat, vagy más, esetleg későbbben ezek helyett behozandó adóktól mentesek.

A betétek visszafizetésénél is czélszerű eljárás használtatik. Minden formalitás, költség és hosszabb várakozás nélkül vehetők vissza a betétek. Erre nézve külön nyomtatványok állanak rendelkezésre, melyeket ingyen szolgáltatnak ki a közvetítő hivatalok s a melyek egyszerű kitöltésével eszközölhetjük a felmondást Nem áll tehát azon balhiedelem, mi a nép közt nagyon el van terjedve, mintha az egyszer betett összeget akadályoznák a kivevésben. Korántsem gyakorolnak senkire pressiót; 1—25 frtig terjedő összegeknél a felmondást a közvetítő hivatal is elfogadja és ha meggyőződött az illető fél személyazonosságáról, az összeget tüstént ki is fizeti. 25 frtot meghaladó összegeknél a postatakarékpénztár értesítése szükséges, de ez is lehető legrövidebb idő alatt megküldi a fizetési utalványt, a melynek segítségével azután a felmondó pénzét bármely közvetítő postahivatalnál felveheti És bármely rövid az idő, a meddig az ily betétek bár csak átmenetileg hagyatnak a postatakarékpénztárnál, valamit mégis fognak jövedelmezni s az a csekély összeg is, a mit jövedelmeznek, csorbitatlanul megőriztetik, miután a postatakarékpénztár jövedelme teljesen adómentes.

Az előrehaladott államokban mindenütt örvendetes eredményeket mutat ezen intézmény meghonosítása. Elkallódott apró tőkék itt összegyűlnek, a melyek a vagyonszerzésnek, a takarékoskodásnak, később a mértékletességnek rugóját képezik. Mikor közel kínálkozik a hely, a hová a legegyszerűbb módon el lehet helyezni akár 50 krajczárt és mikor a takaréklapok segítségével 5 krajczárral lehet kezdeni s folytatni a betét összetakargatását: akkor nagyot hibázik a legszerényebb keresetű ember is, ha egy betéti könyvecskét nem szerez a postahivatalnál.

Épp ezért, a községbeli lelkész, bíró, jegyző, tanító világosítsák fel a népet, szóval és példával buzdítsák a tőkegyűjtés ezen könnyű módjára s mi erősen hisszük: hogy felébred s növekedni fog népünkben a takarékosági hajlam és készség.

S ki tagadhatná, hogy a takarékoság felélesztésére s fokozatos fejlesztésére nálunk különösen szükség van, minthogy ez közgazdasági érdekeink előmozdítására a leghathatósabb eszközök egyike.

Ha a takarékoság kellő mód és mindennap könnyen hozzáférhető alkalom nyújtása által fejlesztetik, ennek jótékonyhatása a közerkölciségre csakhamar mutatkozni fog, mert ha a betevő kis tőkáját, lassan bár, de folytonosan gyarapodni látja, fokozatosan nagyobb munkásságra, takarékoságra és minden nem okvetlenül szükséges költsékezés elkerülésére serkentetik.

Ezen általános czél azonban a magán takarékpénztárak által nem érhető, mert ilyenek csak korlátolt számban léteznek és mert továbbá a kis betevők a lakhelyüktől néha igen távol fekvő takarékpénztárt egyrészt foglalkozásuk, más részt az uti költségek miatt, melyek néha a csekély takaréki betétekhez semmi arányban nem állanak, fel nem kereshetik. A postai takarékpénztárak főelőnye ellenben — a könnyü hozzáférhetőség, még ott is, a hol helyben közönséges takarékpénztár van. Igen sok helyt nem minden nap, hanem kétszer-háromszor hetiben működik az intézet és fogad el betéteket. És hány százával van olyan falu, a melyhez a legközelebbi takarékpénztár 10—15 mértföldre esik. Ha egyszer a postatakarékpénztár közvetítő hivatalai a kezdetbeli számnál három-négyszer több helységben lesznek találhatóak, a minnek csak néhány évet adunk: akkor mentől szélesebb körnek meg van adva az alkalom a tőke gyűjtésre.

A kis gazdákra tehát, a postatakarékpénztári intézmény szerfelett nagy jótétemény, minthogy alkalmat nyújt, megtakarított filléreiket, fáradság és költség nélkül, mindenkor gyümölcsözőleg elhelyezhetni. Lehetővé teszi, hogy bármely postahivatalnál, költség, fáradság és tekintet nélkül lakhelyének szükséges változtatására és a mi különösen nyomós ok, az állam garanciája mellett betéteket eszközöljen s visszafizetések felvehessen. A kis gazdák nagyot hibáznak — saját érdekében — ha ez intézményt fel nem karolják, a mely valódilag első sorban az ők érdekében állítottatott fel.

Ürmössy Lajos.

Beszéd az ifjusághoz.

— Az 1839—40-ik tanév első felében, most 50 éve, tartotta az unitárius főiskolában az érdemsorozat felolvasásakor Brassai Sámuel, s nemcsak a jubiláris év alkalmából, hanem a tanuló ifjusághoz szóló böles tanácsok, ezért is közöljük, mint becses adatot Brassai tanári működéséhez.

Nemes tanuló Ifjuság!

Illik, hogy fáradságos pályánk ismét egy részének elhaladtával pillanatig visszatekintsünk, minő sikerrel futók meg. Mutatóul szolgálhat a felolvastam szakozás, de vajjon oly pontosan-e mint egy mérnöki földabrosz a felvett tájnak, vagy hévmérő a meleg fokainak. Nem, nemes ifjuság ezzel nem hizeleghetünk magunknak. De igen azzal, hogy az előljáráóság oly jelét gondolá tapasztalni az erkölcsi és tudományi igyekezetnek az egész ifjuság körében, hogy inkább kedvezőleg és biz-

tatólag, mint talán néhol feddőleg. A kik legszorosabb adományaik szerint látnák magokat soroztatva, gondolják el, hogy az evangéliomi gazda egy talentom után egyet, 10 után pedig 10-et vár. Ki-ki tehát iparkodik, nehogy tanulási pályája végeztével visszapillantva az előtte fekvő időre, mint a mesés róka a kidölt tölgyre, melynek odvában lakék, csupa hosszán bámuljon, de ha gyümölcseit kéri, melyeket szagztatott, bizony nem mondhatja: „vigadj én lelkem, sok évre eltett javaid vannak.“ Kétrendbeli nevelést nyer az ember a világban: élettársasági és ismét a tudomány s iskoláét. Egyik országban egyik, a másikban a másik fontosabb, de mindenikben mindenik szükséges, sőt egymás kiegészítésére nélkülözhetetlenek. A ki valamelyik nélkül ellenni kénytelen, vagy vétkes könnyelműséggel önmagát valamelyiktől megfosztja, bizony csak fél ember a művelt társaságban s a kit egyik sem idomított, menjen a hottentottákhoz, de ne Afrikába, mert itt is lel társakat. Hát megvetendő-e a hottentott? Talán nem; de bizony minden esetre sajnálandó. A paradicsom madár India fűszeres illataival él szüntelen a légben, magasan lebegve, a banka undok szemétkben szereti fészkelni. Légyen, a természet rendeli úgy. Ámde a paradicsom madarat holta után is drága tokokba zárják, a földnek messzi vidékére küldik s talán nálánál is ékesb arcok, Venus fejek, díszítésére fordítják. A bankát élteben is kerülük, ámbár tarkák a tollai, mert kedvetlen a gőzkör, melyben létez. Az ember például felül van a természet anyagi törvényein, a természet csak folytatja az okok sorát, a szükségesség vas pálczájában részesül. Herkulesen állt a válaszutnál, Herkulussé vagy Szárdámápállá lenni, ő Herkules akara, s ime, századok, ezredek fogytalanul magasztalják választását. Az ifju képzelődése, túzelméje a gyenge és nagy eszmék befogadására, ápalására egyformán alkalmas. Rózsaszin jövendőket épít magának, melyekben a halál nem határ, hanem csak dicsőbbek fedező karja. Előtte az utókor véleménye nem kevesebb értékű, mint a jelené; mind megannyi hatás ösztönei a magasbra törekvésnek. Törekedjetez hát, de vessetez magasztos épületeitezketek, jövendő kinézéseitezketek erős, biztos alapot, ez pedig az életnek bölcsessége, melynek kezdete az iskolai bölcsesség. Önkezetökben van sorsotok, cselekedjetez azért úgy, hogy mind pályátok megfutása örömteli, mind vége boldogító s az élet hajnala virágos, édes álmait valósító légyen, kívánom.

Brassai Sámuel
coll. rector,

Emléksorok.

Mondád: bizol bennem . . .

Bizol embereketben . . .

A tapasztalatnak nagy iskolájában

— Megismered egykor — legtöbb tudomány van,

Most én, majd te intesz: ne bizz
Emberekben!
Mind gyöngék, gyarlók ők testben
És lélekben.
Megcsal a barátod, törbe ejt
Az álnok;
A kedves hűsége, jósága:
Csak álmok.
Egyetlen csókolás sebez, miképp
A tör;
Igazságodért meg kereszt-halál
Gyötör.

*

Én is ember vagyok . . .
Ne bizz tehát bennem!
De, mert bizalom kell:
Bizz a jó Istenben!

Csifó Salamon.

Emlékeimből.

VI.

„Mundus se expedit
Tempus edocebit.“

Tisztelt szerkesztő úr és t. olvasóim! Ne ütközzenek meg, hogy kegyeletes emlékeim felett latin mondatot függesztettem ki, mert oly jeles tanárokról emlékezem meg, kik a latin nyelv és irodalom kitűnő emberei voltak s kiktől gyakran hallottam ama szép mondatot ismételve.

Egyik az életbölcészlet programmjául állította fel; a másik pedig a világtörténelem hullámnzó változásai közt megnyugtató és bátorító igazságát értelmezte; és én ma hosszú tapasztalataim véghatáránál, a megfigyelés okmányaival mindkettőnek igazat adok.

Én is a régibb kor embere vagyok, e száz első tizében születtem s az utolsóba is már beléptem, e hosszú tágas körön sokat láttam, hallottam, sokat is felejtettem. Leélt időmet nem kívánom visszasa, mert minden napomnak adományát elvettem, kötelességemet hiven teljesíteni fő célnak tartottam, ártatlan örömeimet élveztem, bús óráimat békével türtem, testi és lelki hajlamaim, vágyaim anyagi és erkölcsi összehangzását ételben, italban, munkában és nyugalomban megzavarodni sohase engedtem, tán ezért jutottam ily hosszú pályámon idáig s tarthattam meg jelenben is vidám kedélyhangulatomat, vagy mint szeretett püspököm írja: „szellemem és lelkem ifjuságát megőrizhettem az idő romboló hatásától a legkésőbb korig.“ Mind erre jótékony befolyással nyitott bő forrást az a kedvező körülmény, hogy felserdült kortomtól kezdve ez ideig oly társadalmi körben s hivatali helyzetben fo-

rogtam, hol unatkozás nem lepett meg s megvetés, megunás, vagy perlekedési viszály sohase háborította meg kedélyhangulatomat. Ha még egyszer elől kezdhetném is, egy száz első és utolsó tize közt szintén ez útat kívánnám bejárni. Ifju olvasóimnak, sorstársaimnak figyelmét ezekre bizalmasan kívántam felhívni, mint a békés pályafutásban szükséges irányadókra!

Emlékeimben kiindulási pontom, ismétlem, az „akkor és most közt létező különbség“, az akkori szerény egyszerűség, elvonultság, óvakodás, a félénkséggig menő kétkedés sok jeles és nagyra termett tehetséget kötve tartottak, kik észrevétlenül tűntek el, semmisültek meg a társadalom szunnyadozó keblében. De a harmadik tizben felemelt fővel sikraszállt társadalmi és politikai ébredés határozott mozgalmi s a száz közepén innen rohamosan előtermett találmányok özöne; a szellemi és anyagi tőkék erejével s egyesített hatalmával előteremtett bámulatos művek csalhatatlanul igazolják, „hogy e földvilág milyen teremtő erővel végzi nagyszerű munkáját, mely felett, mint legfőbb tanítómester, az erő és ész vezéréül az i d ő á l l, vagyis mundus se expediet, tempus edocebit.“

Én is a latin kor iskolájából keltem ki, azon korból, mikor egy magyar szó kiejtéséért szigoru büntetés félelme tompította el az édes anyai nyelv iránt ébredező érzékeket; mikor még iskolákban és templomokban a latin szellem uralkodott s valamint hirhedt tanárt latin ismereteiről ítélte el a tudományos világ, úgy jó papnak csak azt ismertem el a hallgató közönség, ki templomi s más alkalmi beszédeit kiváló jeles latin mondatokra s néha hosszabb részletekre is alapította, közbe-közbe érveit azokkal erősítette. Még a harmadik tizben is jelentkeztek tudományos és hivatalos emberek, kik a dicső latin nyelv hanyatlása felett siránkoztak és sohajtozták, hogy a papi szónoklatokban a felséges latin mondatokat (diák axiomákat, similéket), nem hallanak!

Tordai papságomban városi tanácsos, ügyvéd és szolgabíró s többek unszolására egyszer Cicero de officiis címü remekéből alkalmaztam beszédem előljáró részét (exordium), s a hogy mivelt, lelkes, buzgó hallgatóim megértették ennek okát, volt az ósdi hitrokonoknak drága dolguk; egyházi, polgári, sőt magán társalgásban is latin prédikációt éhező és szomjuhozó szenvedélyeiket ostromolták.

Bizony az időben nem csak a debreczeni igazgató-tanárnak (rector professor), a latin nyelv mellett dühös buzgólkodása ütze ki a híres Csokonait, Nagyot és Udvarhelyit, a magyar költészet őrs álló vitézeit s a magyar színészet úttörő két előharczosát, („Közérdek“ 18. sz. 1889), hanem nálunk is derék tanáraink s magasabb egyh. és polg. hivatalnokaink meggyőződése szerint: magyar hazánkban latin nyelv nélkül megélni lehetetlen (Igy tán jövőben n é m e t ny. nélkül)

Ezért a falusi iskolákban is a betűzéstől kezdve minden tantárgy s könyv latin szövegű volt s latinul adatott elé; még a hittanból és sok kapcsolatos mellékleteiből is, főleg csak latin nyelven folyt előadásokból lehetett s kellett megszerezni azt az ismeretet, melyel a magyar

templomokban s egyházi gyülekezetekben magyar beszédek tartását s papi magyaros szolgálatokat kellett folytatni. Szinte bámulni lehet, hogy azon kor szülöttjei az ősi jogerőre emelkedett magyar korban, a nemzeti társadalom magyaros színvonalán megállhattak s hogy je'eseik emlékét ismertető jellemvonásokban mai nyelven megújíthatják.

E száz első tize kezdetén két jeles ifju tünt fel iskolánkban, mindkettő mult száz szülöttje: Molnos Dávid és Fűzi János.

Az iskolai ifjuság éles és bizalmas figyelme helyesen és biztosan ismeri fel s ítéli meg tagtársait. Vannak, kik első pillanatban közkedvességet nyernek s általános becsülésben, szeretetben részesülnek egész ama régi tekintélyre hivatkozásig: „ő mondta“, (ipse dixit), de vannak, kiktől unalommal, hidegséggel s néha undorral fordulnak el még osztálytársai is, ezek a különczök, zárteklü önzők, félrevonulók stb.

Az ily előismeret aztán határozott befolyást gyakoról a tanárok tekintélyére, közkedvesség, tisztelet és szeretet, vagy ellenszenv kifejlésére s tartósságára csaknem a pálya véghatáráig.

Az önérzetes s nemes becsvágygyal bíró ifju fogékony érzéke az ily megkülönböztetést előnyösen bírja felhasználni s a jó közvéleményt nem kizsákmányolni, hanem állandóul biztosítani.

Ily előismeret és közvélemény kísérte az előbb nevezett két ifjut az egyházi főhatóság elébe e száz első éveiben. Molnos iskolai osztályában Fűzit egy évvel megelőzte, de a szeretet és bizalom másként intézte sorsukat.

Molnost halvány, komoly ábrázata, tudományos szellemét fedező redős homloka s hallgatag magatartása jellemezte, de erős akarata, határozott szilárdsága bátran ki állott minden versenyt és bírálatot; méltó volt kijelölt helyére. Fűzi magos, deli termet, a természetnek gazdag adományaival bíró s az időben „szép unitárius deák“, közelismerést nyert ifju, ki nem csak ábrázatszépességével, de egyenes, nyílt beszédével, zengzetes hangjával s nyájasan mosolygó ajkaival az első pillanatban megnyerte, lekötelezte környezetete bizalmát, szeretetét s jó véleményét Józán gondolkozása, világos értelme az iskolából az unitárius egyház előtt kiváló figyelemre méltóvá jelezte. Találékony, könnyű észjárását, kedélyes, vig humorát pedig egész pályáján végig megtartotta.

Mindkettő egyszerre állott a választó főtanács előtt, de két urna volt felállítva, egyik Horvát P. Károly főgondnoké, Molnos-párt; másik Daniel Elek főgondnoké, Fűzi-párt; ez utolsó győzött s nagy többséggel Fűzi lett megválasztva tanári állomásra s útasítva előbb külföldi egyetemnek látogatására, egyházi közellátással.

De a lelkes buzgóság és talentum elismerés hivei nem állottak meg a sorsolás döntvénye mellett, hanem Horváth főgondnok zászlójához sorakozva, azonnal megteremtették az alapot Molnos részére is az

egyetemi látogatás szükségleteire és ment a két ifju akkori gyakorlat szerint a polgári legfőbb hatóságtól nyert engedély mellett a bécsi, jenai és göttingai egyetemekre.

Két évi szorgalmas tanulmányozás után egyszerre tértek vissza hazájokba és a nemesleki, áldozatkész pártfogók Molnost határozott nyilatkozattal „az unitárius státusnak“ ajándékozták s e becses ajándékozás folytán az üresen levő történelmi és német nyelvtani széket 1805-ben elfoglalta. Ugyanakkor Fűzi János is a bölcselmi (philosophia), tanszéket betöltötte.

E választási küzdelemnek lett aztán egy áldásos szüleménye is. Hogy a tanári kiképzés alapja ne csak az ekklezsiák s egyes hitrokonok bizonytalan adakozására legyen utalva, hanem állandóul egy oly papi állomással szerveztessék, honnan három évi gyakorlat alatt folyó jövedelemmel külföldi egyetemekre menni segíeyeztethessék a Horvát, Daniel és Simény hitrokon főbb birtokosok a széplaki ekklezsiában földesúri tizedjüket e magasztos áldozatra szentelték.

Első, kit e nagyszerű alapítvány az egyháznak adott: Barabás Áron tordai igazgató-tanár, majd felső-rákosi pap és esperes. Ezután Székely Miklós kolozsvári tanár, később püspök; harmadik Kanyaró Mihály,* ki, üres tanári szék ekkor nem lévén, Abrudbányára papi hivatalba helyeztetett, hol véletlen halál áldozata lett. Negyediknek Menyhárt Péter lépett fel, mint tanárjelölt, de e felett ismét személyi kérdés merülvén fel, a szép alapítvány megbomlott s az állomás udvari papságra változott. Menyhárt késő halálig mint pap, a Horvát udvarban felügyeleti (regius), kötelességet is folytatott.

Nem célozom Fűzi és Molnos tanári működéséről hosszasan értekezni, arról három tiz esztendő alatt iskolájokból kikelt, polgári, egyházi s magán téren szerepelt tanítványok fényes bizonyítványt állítottak ki. Én pedig 1836. aug 17-én a kolozsvári templomban tartott temetési beszédeben ifju érzéssel s részvéttel, a kolera járványban hirtelen elhunyt Molnos Dávid 31 évi tanársága s 20 évi igazgatói hivataláról ismertető rövid korrajzot állítottam elő, mit jelen volt régibb s közelebbi hiv tanítványai azonnal sajtó alá adattak s tán egy-egy példány itt-ott feltalálható.

*) Kanyaró Mihályra kedvesen emlékezem vissza — mondá Brassai bácsi, midőn ezt a cikket közöltem vele. Ő volt egyetlen correpetitorom a gymnasiumban, mikor rhetor voltam. Az ugynevezett rostélyos szobában laktunk. Kanyaró jó barátságban volt Albert János mostani tordai lelkesz atyjával, ki a szomszéd szobában lakott. A kettő ágya a közfal mellett éppen egymással szemben állott, s mint jó barátok, a falon keresztül közlekedtek kopogtatással, a mit olyan jól begyakoroltak, hogy bármit el tudtak mondani egymásnak. Brassai bácsi megmagyarázta, hogy a rostélyos szoba elnevezés honnan eredt. Azután, hogy Brassai ott lakott P. Horváth Ferencz, a mostani isk. felügyelő gondnok P. Horváth Kálmán atyja tanítójával tordátalvi Nemes Józseffel beköltözött ebbe a szobába, s hogy ne legyen olyan szellős a szoba, a folyósót — hihetőleg a tanuló atyja P. Horváth Károly — farostélyal és ajtóval látta volt el. B. Gy.

De vannak még egyes jelenségek s mozzanatok, melyeket felemlegetni nem lesz unalmas, sem felesleges.

Füzi János derült ábrázatja, még fenyítésben is nyájasan mosolygó ajkai s apai gyöngéd kedélyhangulata a tanítványokat felbátorította, rövid hatásos mondatai, mindig jól talált finom élczei az osztályt sokszor derültségre ragadták. Boszus haragnak még árnyéka se jelentkezett soha. Rögtönzött rövid fenyítései mint villám tüntek fel s multak el; apai modora tanári tekintélyét s azt a szeretetet, mit még tanuló társaitól megnyert, sértetlenül megtartotta és tanítványai közt és iránt párt-szinezetet sóhase mutatott, sem éreztetett. Valóban apai bölcs volt.

Molnos Dávid spártai szigora mellett is, szép és könnyű latin nyelvezetével, a történelem mezején buvárkodó szenvedélyes ömlengéseivel a hatásos adatokban, nagy eseményekben lelkesült áradozásaival és sima, kellemes hangjával tanítványai figyelmét elragadta, meghódította s tanári tekintélyét az iskolában fenntartotta.

Bámulva hallgattuk azt a haragos lelkesedést, melylyel I. Napoleonról beszélt, mint szokta nevezni: giganteus ille corsicanus, (korsikai óriás szülött), ki felforgatta Európa nyugalalmát. Megtudtuk ingerültsége okát is. A magyar király és osztrák császár I. Ferencz, a székely katonaságot is, országos törvények ellenére, hazájokból Frankhonba Párisig vezényeltette a Napoleon ellen viselt hadjáratban s két Molnos székely gyalog katona, a Dávid testvérei, ott estek el s poraikat francia föld fedí. Itt volt a bosszu, a harag forrása.

Ott, azon korban találtuk s éreztük magunkat, melyet megnyerő modorával az előadásban előnkbe rajzolt, midőn hazánk fénykora, szent István vállalata a kereszténységgel, nagy királyaink s a Hunyadiak dicsőítése felett örvendezett; de ott voltunk a válságos időkben is. Midőn Béla futását, mohácsi vészt, tatár dulást s török kegyetlen uralkodást siratott, vele sirtunk és könnyeztünk.

Hanem e nagybecsű tanári tulajdonai mellett voltak kiméletet s kivételt nem ismerő szenvedélyei is, p. o. a pipázás, színház és bálozás tilalma ellen vétők iránti dühös haragját semminemű körülmények se tudták kiengesztelni. Az egyenruha nélküli künnjárás, éjeli künnmáradás, tanóra mulasztás s több eféle: csekélyebb vétségek s kihágások sorába tartoztak előtte; ezért, mint igazgató-tanár, kénytelen volt kellemetlen helyzetben küzdeni s tekintélyét az ifjuság leleményes esze, a boszus fellépésért, illetőleg vádért kijátszodta, megszégyenítette.

Ez eljárást, igazgatói szigort, emlékbeszédemben, az ifjuság hevesességével s kedvkicsapongásaival szemben fedezni és kimenteni megkísértettem, mit ismerői és tanítványai jól sikerültnek nyilvánítottak.

Családköre: a polgári első rendből közepes vagyonu Székely Borbár a volt hiv felesége, eszélyes, gondos háziasszony és anya, kinél a törvénybe ütközött ifjak védanyára találtak, mert férje haragos indulatát, kemény akaratát eszélyesen birta mőrsékelni, lecsendesíteni.

Egyetlen fiok kis korában elhalt, három leánya már felserdült korban haltak el rendre, a család sarját a hosszasan özvegy anya zárta be.

Véletlenül elhalt közkedvességű pap Szász Mózes helyére a kolozsvári ekklezsia Füzi János felszentelt tanárt hívta és kérte fel, ez készséggel fogadta, mert a tanári csekély fizetés mellett a papi pótlék jól megfért.

Papi szónoklatai nem voltak elragadók, alkotásait mély bölcselmi fejtegetésekkel alapigazságokból állította össze, melyekben a miveltebb lelkek élvezetet találtak

Szép nagy alakja, mintha éppen arra lett volna teremtvé, a nagy templomot egészen betöltötte a gyülekezet gyönyörködésére. Imádkozási modora, kellemesen zengő, sima hangja és imaszövege a buzgó gyülekezetben sokszor hallható utánzást és sohajokat keltett fel. Az imának első hangzatos szavával kell az érzékeny sziveket érinteni. Rosszalta, „hogy némely papok alant hömpölygő hangon kezdik az imádkozást s mondatonként emelkednek, míg az égig érő lajtorja legfelsőbb fogán szinte eltikkadnak.“

Élettársul vette Gyergyai Krisztinát, b. e. ügyvéd Gyergyai Ferencz testvérét, szép örökséggel. Egyetlen fiok kis korban elhalt. Három leányok: *Krisztina*, özv. Ferenczi Mózesné; *Borbára*, özv. Kriza Jánosné és *Eszter*, volt curiai bíró Pap Alajos felesége. Ezekről kedves utódok és jó családok ma is köztiszteletben és szeretetben élnek.

Még csak két kis epizódot jegyzek ide tanárainkra vonatkozólag: Egy iskolai vizsgálaton a latin irodalom (literatura latina), tanfolyamban az a kérdés is előfordult: „An datur authodidactus?“ A kérdezett ifju feleletét elmondotta, de Molnos tanár nem nyugodott meg a feleleten, ellenvetést tett, mit Füzi tanár figyelmen kívül hagyott. Erre aztán Molnos felállva, szokott classikai stylusával, több perczekig tartott erős érveleseiivel kívánta igazolni ellenmondását. Mi feszült figyelemmel vártuk a hasonló replicát; de Füzi megtartva mosolygó tekintetét, hirtelen Molnos telé hangsúlyozta: „quia datur“ és tanítványa felé: „dicat ulterius“ mondja tovább.

És a vizsgáló bizottság ez ingerült jelenetet egykedvű hallgatással tudomásul vette.

Füzi két nagyobb leánya vetélkedett a külső szobában kávé kérdés felett. Előbb Krisztina futott be: „Ugye édes apám, a kávé étel? Az apa felelete: a fiam az.“ Azután Biri kérdezte: „Ugye édes apám, a kávé ital? Felelet: az fiam az.“ A gyöngéd szeretetű apa így kívánta megszüntetni gyermekei közt az ingerült vitakozást, egyenlő mértékkel osztva a szeretet itéletét.

De ez eset átszivárgott a tőzsomszéd iskolába is s hosszas időig a kérdezősködők e felelettel elégittettek ki: „a fiam az.“ Füzi tanárnak, bölcsészeti szellemek: Kant, Fichte és Schelling voltak kedveltebb példányai, kikre előadásáiban számtalanszor hivatkozott.

Volt Kolozsvárnak faluról betelepült nyugalmazott reform. papja, Kukli Szilágyi Ferencz névről ismeretes, ki apró élceivel, humoros adomákkal, tréfás ötletekkel s talányos kérdéseivel mulattatta környezetét ntezán és lakházaknál s ez által szállását, kenyerét s felsőbbek kegyadományát állandóul biztosította. Különösen a tanuló ifjusággal élcelődött sokat.

Füzi tanár délután egy diványon pihent, utca-kapu, szoba-ajtó nyitva. Szilágyi a kapu közé lépett s az ajtón beszólt: „úgy horkól, mint egy ló“ Füzi helyéről meg se mozdult, szemét se nyitotta fel, rögtön rámondá: „a ló, ha szamarat lát, horkól.“ Szilágyinak se kellett több, sarkon fordult s futásig siettetett lépéssel haladt be szappan-utczába, hogy a nevetve kíséző csoport elől menekülhessen. Többé Füzivel nem élcelt, de tisztelettel viseltetett s temetésén is szomoruan résztvett.

Gyöngyösi István.

Templomi ének

egyház-közgyűlési alkalomra.

Dallam: *Dicsér téged teljes szívem.*

Szívünk lángol, nyelvénk zendül
Téged imádni jó Istenünk!
Mert vezérünk és oltalmunk
Mindig te voltál 's vagy minékünk.
Vész ostromolt: nem csüggedtünk,
Bátorított hitünk — reményünk.
Hogy te Isten velünk lészesz,
'S igaz ügyünkben megsegítesz.

Meg is segítettél Atyánk!
Hatalommal vigyáztál reánk.
Eljöttek szelek — árvizek,
És egyházunkban megütköztek;
De annak nem lett romlása,
Mert kősziklán vagyon alkotva,
És te őrt állasz mellette,
Híveidnek atyja — védelme!

Most is csak benned reméllünk,
Munkánkhoz erőt tőled kérünk,
Midőn igaz ügyért küzdünk;
Mert kívüled nincs más Istenünk.
Tiéd legyen szívünk, lelkünk,
Tiéd a mi egész életünk, —
'S ha épülünk erősödünk,
Téged áldunk legfőbb reményünk!

Segélj értenünk igédet,
'S teljesitnünk szent törvényeidet. —
Szeretet lakja szivünket,
Buzgóság hevítse lelkünket,
'S egyházunk magas *Hórebén*
Igaz hitünknek tüze égjen,
Hogy fényénél lássunk téged'
'S hirdethessük *örök egységed*'.

Szt.-Mihály.

Török Sámuel.

Bölcs Salamon álma.

— Bibliai elbeszélés. —

Eloivasandó : 1 kir. 3 rész 1—16 versig.

Salamon, az ifju király, kora egyik leghatalmasabb országa trónjára lépett, hogy hatalmas udvara fénye annál ragyogóbb legyen, Egyp-tom királya leányát veszi feleségül.

Az élet viruló tavaszában tették homlokára a királyi koronát. Abban a korban, midőn az ifju sziv és lélek a hir, név, dicsőség után szomjuhozik; mikor a vágyak és sejtelmek tündéries álmoképei csalogatják ismeretlen tartományok felé . . .

Ámde Salamon királyt, bár ifju volt, meddő vágyak, hiu ábrándképek nem gyötörték; szivét egy érzés dobogtatta, lelkét egy gondolat lelkesítette: hogy a seregek Urának és Istenének tiszteletére hajlékot építhessen.

Bántotta vallásos érzését, hogy a község kénytelen magas helyeken áldozni, mert nem építettett vala ház az Ur nevének minde z ideig . . . Szereti pedig Salamon az Urat, járván Dávidnak, az ő atyjának parancsolataiban és az ő népével egyetemben áldozik a magas helyeken és szerez vala jó illatot.

Ő nem csak szavakban, hanem áldozatkészségben mutatá meg Isten iránti lángoló szerelmét! Hogy népének jó példát mutasson az isteni tiszteletre: vallásos buzgalommal keresi fel Gibeonban a magasságon épített fő oltárt és népe vallásának szent törvénye szerint, kegyeletes érzései élő bizonyosságul, égő áldozatokkal járul az Ur számolya elé . . .

Csoda-e hát, ha az ifju király, kinek érzése és gondolata az Urnak vala szentelve, még álmában is az Urat látja dicsősége lángtüzében megjelenni? . . . Csoda-e, ha az Ur szózatát hallja feléje zengeni az éj néma csendjében . . . Kérj a mit akarsz, hogy adjak neked! . . . így szolt az isteni szózat. S mit gondoltok, az ifju király mit kívánt Istentől? . . . Kérhetett a mit akart! . . . De ő múltó hiábavalóságok helyett igy könyörgött: Adj a te szolgádnak értelmes szivet, hogy tudja megitélni a te népedet, hogy

tudjon választást tenni jó és gonosz közt... És e könyörgésével annyira megnyerte az Urnak tetszését, hogy az értelem bölcsessége mellett megadá az Ur mintegy ajándékképpen a mit nem kért: a dicsőséget, gazdagságot és hosszas életet.

Oh, mily szép, oh, mily tanulságos az ifju királynak e jelképes álma! . . .

Mint egy szép allegóriában, jelképezve látjuk ez álomban, azon igazság megtestesítését: hogy a dicsőség, gazdagság és hosszas élet alapföltétele: a józan értelem . . .

Sajnos, hogy az emberek nagy része az utóbbit, az előbbienekért, mellőzni szokta. Kevés azon emberek száma, kik a bölcs királylyal így tudnak imádkozni: adj Uram a te szolgádnak józan értelmet, hogy tudjon választást tenni a jó és gonosz között! . . . Pedig a jó Isten tetszését csak az nyeri meg ma is, ki józan értelmet kíván magának! . . . Az ilyeneknek az Ur, mintegy ajándékképpen megadja, mint amaz ifju királynak: a dicsőséget, a gazdagságot és hosszas életet is. Hiszen a dicsőségnek, gazdagságnak és hosszas életnek is alapfeltétele — a józan értelem; józan értelem nélkül mindezek vagy elérhetetlenek, vagy értéktelenek . . .

A józan értelem az a lépcső, mely a tiszta erények gyámolításával bevezet a hir örök csarnokába, hol a dicsőség hervadhatatlan koszoruját az elismerés tűzi fel homlokunkra; a józan értelem az a csodatevő hatalom, mely az okos gazdálkodásban és számító taktikusságban -- legkopárabb mezeinket is kimerithetetlen kincses bányákká változtatja; a józan értelem az a bölcs orvos, mely a mértékletességben és tisztaságban — épségben tartja testünk szervezetét s életnapjainkat meghosszabbítja! . . .

Ki emelkedik fel embertársai közül a dicsőség magaslatára? . . . Kik környékez embertársai tisztelete? . . . Kinek sirja felett áll őrt a hálas kegyelet? . . . Ki éli túl a rohanó százakat? . . . Kinek ragyog vissza dicsősége a sirhalom mohája alól is: — ugy-e, ugy-e annak? . . . ki józan értelmével örökbecsű műveket alkotott! . . . ki embertársai boldogítására józan értelmével hasznos dolgokat cselekedett? . . .

Az olyanok ellenben, kiket a véletlen szerencse hivatallal, fénnel tetéz, vagy a dicsőség szeszélye felkapott, de valódi józan észszel nincsenek megáldva: önerőtlenségökben szétpattanó hulló csillagok, kik akaratunk ellen eszünkbe juttatják az Aesop meséjét az álarczról, melyről még az oktalan állat is azt jegyezte meg: „mily szép kép, be kár, hogy agyvelője nincs!“ . . .

Kinek van munkáján isten áldása? . . . Ki nem hullatja hiába arcza verejtékét? Kinek mezéjén ringatja a szellő az arany kalászosok hulláró oczeánját? Ki örvendhet jólétnek, gazdagságnak? Ki bővölködhetik Isten atyai áldásainak sokaságával? ugy-e, ugy-e a józan értelmű ember?! . . . ki mindent megfontolva a maga idejében tesz; ki okos számi-

tással és takarékossgal a terméketlen évekre is gondol s mint ama hajdankori bölcs: a bőség feleslegéből eltesz a szükség napjaira, hogy a szükségben is bővölködni tudhasson! . . .

Az oktalán, kinek munkájában nincs semmi számítás; a könnyelmű, ki Isten atyai áldásának becsét felfogni nem tudja; a pazar, ki kétkézzel szórja azt, mit nagy fáradsággal lehet egybegyűjteni; a hivalgó, ki erején felül akar fényleni, mint ama mesebeli szajkó a pávák közt; az állati ember, ki csak testi kívánságának él: egyél, igyál én lelke, sok esztendőkre eltett javaid vannak . . . az ily emberek önkezeikkel vonják be hajlékaikba a szükségét, inséget, nyomort és késő bánatot! . . . Isten atyai áldását atokká fordítják maguk- és családjukra nézve s a földi élet paradicsomát siralomházzá változtatják!

Ki hosszabbíthatja meg életének napjait? . . . Ki őrizheti meg teste, lelke épségét? . . . Ki tarthatja tisztán ereiben a vér lüktető folyamát? . . .

Az-e, ki könnyelműen ellobogtatja az élet drága szövétnekét, mint egy védtelen gyertyát? . . . az-e, ki oktalanságában mértéket nem ismer ételben, italban, multságban s mint egy pohár zamatos bort, egyszerre akarja kiüríteni az élet minden gyönyöreit? . . . az-e, ki a harag, gyűlölet, irigység és bosszuállás nemtelen indulataival megzavarja, fölforralja a vér kristály csepjeit? . . . Oh bizonyára nem! . . . Az ilyenek nemtelen szenvedélyük viharával időnap előtt kioltják éltök fáklyáját; lehvassztják arcuk rózsáját; képtelenné teszik magukat a munkásságra s az élet örömeinek élvezésére; testüket a nyavalyák gyógyithatatlan fészkvé teszik s önkezeikkel ássák meg az időnapelőtti sirt maguknak! . . . Azért mondja a nagy költő:

„Kinek virág kell, nem hord rózsá berket.

A látni vágyó napba nem tekint.

Kéjt vesz, ki sok kéjt szorakozva kerget,

Csak a szerénynek vágya nem hoz kint! . . .“

Bizony csak a józan értelmű ember az, a ki okos mértékletességgel meghosszabbíthatja életnapjait! . . . Jól mondja a nagy apostól: a ki az értelem útjáról lelép, meghal az! . . .

A józan értelem, mint a lámpa üvegfa lárt áll, hogy az élet drága szövétneke védtelen el ne lobogjon; mint egy gondos gépész, figyelmével a test legparányibb szerveire is kiterjed, nehogy tulfeszültség által haszonvehetetlen anyaggá váljék; mint egy lángeszű tábornok a neki bősüült harczosok tulsapongó hevét úgy mérésékli eszélyével az indulatok fékvesztett rohamait . . .

* * *

Azért beszéltem el ezt a szép szenttörténetet, hogy imáitokból soha ki ne felejtsetek a bölcs király buzgó könyörgését: Adj Ur am a te szolgádnak értelmes szívet, hogy tudjon választást tenni jó és gonosz közt!

Én édes Istenem!
Adj józan értelmet,
Hogy jó s gonosz között
Különbséget tegyek . . .

Hogy szent törvényt
Bölcsen betölthessem
S magam kegyelmedre
Méltóvá tehessem.

Rédiger Géza.

A székely-kereszturi iskola sorsa.

Tisztelt szerkesztő ur!

A mily érdekesnek ígérkezett a május 31-ére Kereszturra összehívott értekezlet, éppen oly érdekesen is folyt és végződött. Ez értekezlet kereszturi iskolánk V-ik osztálya érdekében volt. Valóban sajnálatra, sőt csudálkozásra méltó, hogy a vallás és közoktatási miniszterium nem ismerte el ez intézetünk állami fontosságát. Kinek, vagy kinek nem a felterjesztése, indokolása nyomán történt ez? Nem tudhatom bizonyosan, de óhajtottam volna, hogy az illető ott legyen, lásson és halljon mindeneket az értekezleten.

Ily érdeklődést tisztelt szerkesztő ur iskolánk iránt még nem láttam. Már kora reggel a belső emberek, a tanügy-barátok és székely atyafiak kisebb-nagyobb csoportokat alkottak a piacon és az intézet előtt s talán itt kezdődött minden előkészület. Egy azonban már rég bizonyos volt: ha építeni nem tudjuk ez intézetet, hát nem is rontjuk; nem hogy elengednők az V-ik osztályt, de ha lehet, még egygyel többet csinálunk.

Dél előtt pont 10 órakor megérkezett Daniel Gábor főgondnok, hogy mint elnök vegyen részt az értekezleten. Az igazgató tanárnak házánál fogadta a tisztelgőket. Rövid idővel ezután kezdetét vette az értekezlet. Főgondnokunk előadta a célt, mely mindnyájunkat összehozott s üdvözölvén a jelenlevőket, megnyitotta az értekezletet. Bizony számosan is valánk. A kereszturi körből, egy pár kivételével, ott voltak a belső emberek mind. Udvarhely-, Felsőtehér- és Háromszékkörből jöttek mind a belső emberek, mind pedig a világiak szép számmal. Kolozsvárról Benczédi Gergely tanár, Tordáról Borbély György tanár, Maroskörből Gál Elek.

A megnyitás után Sándor János igazgató tanár állott fel ismertetni a helyzetet. Szóltott lélekkel, szóltott igazsággal. A mily rövidke voltak mondatai, ép oly nagy volt a hatás.

Utána Török Áron esperes, majd Sándor Mózes tanfelügyelő szoltak, az adakozást pártolva; utánuk szólt Pálfi Ferenc ügyvéd, ki nyiltan kimondta, hogy ez intézet az E. K. Tanácsnak mindig mostoha gyermeke volt, most is az. *) Most Lőfi Áron esperes kijelenti, hogy Bölön

*) Nem tudhatjuk, mennyire van híven adva elé ez a nyilatkozat s azért csak a dologra tesszük azt a megjegyzést, hogy egészen téves e felfogás, s az állapotok nem ismerésének szüleménye. A sz.-kereszturi iskolának az ötvenes években csupán egy tanára volt. Az egyház a maga közpénztára terhére adott meléje három rendes tanárt. Az 1887. évi zsinaton közadakozás útján gyűlt össze az a közpénztár pótolta ki s pótolja ma is egy s más alapból, hogy az ötödik tanár fizetése kiteljék belőle. Szerk.

addig mit se hajlandó tenni, míg nem tudja, hogy mivel járulhat az V-ik osztály fenntartásához a vallásközönség pénztára. Benczédi Ger-
gely tanár, pénztárnok azt nyilváníta, hogy a közpénztarra támaszkodni
nem lehet újabb terhek fedezéséért a pénztár jelen állapotában, hiszen az
a mostani szükségeket is csak nehezen tudja fedezni. Idővel minden ja-
vulni fog. Most egyesek áldozatára van szükség. Később Benczédi
tanár oda nyilatkozott, hogy a közpénztár már a legközelebbi alkalom-
mal is nyújthat némi segílyt. Szólottak azután Darkó Sándor és Török
Áron esperesek s mások. Sándor János mintegy 350 frt évi jövedelmet
kimutatott az új tanszékre. Végh Mihály ravai pap ajánlotta, hogy
kezdjük meg a gyűjtést Török Áron Véghet pártolva, felajánl egyháza
részéről 100 és a maga részéről 70 frtot. Főgondnokunk 200 frtot,
Végh Mihály 100 frtot, Török Sámuel 100 frtot, Sándor János egy évi
igazgatói fizetését, Sándor Mózes tanfelügyelő fizetett készpénzül; s
aztán a megkezdett munka, mint a hógomoly ment tovább. Az egyszerű
székely emberek tizesekkel és ötösökkel állottak az asztal mellé s tették
le az ujonnan szervezendő tanszék alapjául. A más vallásuak is szé-
pen adtak.

Mikor vége volt az értekezleten való gyűjtésnek, 2000 frt részint
beizetett, részint ígért adomány hirdettetett ki. Aztán határozat hoza-
tott, hogy egyházak és magánemberek meg fognak találtatni. Tudom,
szerkesztő ur sem lesz az utolsó azok közt, kik áldozni fognak. *) Ta-
nárak, papjaink s nevezetes világi embereink közül is sokaknak rin-
gatták haladhatása bölcsőjét a kereszturni iskolában; most az is, ki nem
tehet nevezetes alapítványt, hát igyekezhetik legalább filléreivel leróni
némikép háláját az intézet iránt. Vajha sokan lennének a választottak!

Az értekezlet végeztével kifejeztük köszönetünket a főgondnok-
nak szives elnököskedéseéért, azután volt a közebéd. Nem voltunk sokan,
de meg volt a kedély, folytak a pohárköszöntések.

Szent volt a cél, mely összehozott, szent a lelkesedés, mely ve-
zérelt, működjék bennünk Istennek szent lelke továbbra is, hogy szó-
val, tettel áldozhassunk anyaszentegyházunk s iskoláink érdekében.
Óhajtom, hogy mindazok, kik nem jelentek meg ez értekezleten, leg-
alább is kevés zona- vagy fuvardijukat mielőbb beküldik a nemes czélra.

Levelező.

Tudnivalók a bibliáról.

Lapunk múlt évi 11-ik számában közöltük, a magunk észrevéte-
leivel kísérvé, Drottloff János urnak egy levelét, melyben azt írta, hogy
Ján. 10 rész. 30, 36 v Máté 28 r 19 v. 14 r. 26 v. szerint világos,
hogy a bibliában tanitva van, hogy „Atya, fiu, szentlélek egy Isten.“

*) Valamint eddig sem voltunk az utolsó, ugy ezután is tudni fogjuk
kötelességünket. Szerk.

Közelebről ismét levelet kaptunk, melyben már más helyre utal a t. levelező, t. i. János I-ső levele 5 rész. 7 versére, melyben ez van: „Az Atya, az Ige és a szent-Lélek, és ez a három egy.“ A t. levelező urnak s mindazoknak, a kik a bibliát olvasni szokták, szolgálatjokra erről a most idézett bibiiai helyről elmondunk egy pár észrevételt.

Fel kell tennünk, hogy minden olvasónk tudomásával bir annak, hogy a biblia második része, az Uj-testamentum, görög nyelven volt írva. Az első egyházak a görögül irt bibliát használták. Midőn a görögül nem tudó keresztények száma szaporodni kezdett, a bibliát lefordították saját nyelvökre. Így lett bibliájok a babilonoknak, a syreknek már Kr. u. a második százban. Azután lefordították a gothoknak, örményeknek, aethiopoknak, szlávoknak, angol-szászoknak (8-ik száz), a frankoknak (9-ik száz) s így tovább a többi népeknek. Ezekből világos, hogy a görög biblia szolgált alapul mindenik többinek, de az is önként következik, hogy kiki ahoz ragaszkodott, a melyik anyanyelvén volt írva, mivel azt értette. Ebből megint az következett, hogy az ősi bibliát, a görögöt, a magáé mellett a keresztények legnagyobb része teljesen figyelmen kívül hagyta.

A reformáció kezdetekor nem csak a vallás, hanem a tudomány is megújult. A régi világ nyelvét, a görögöt s a latint kezdték tanulni, hogy elolvashassák azokat a műveket, a melyek ezeken a nyelveken voltak írva. Mi természetesebb, mint az, hogy éppen ekkor legnagyobb érdeklődést a vallás alapja, a biblia, iránt tanusítottak.

Erasmus János egy németalföldi születésű (1465.) s Angliában tanult jeles férfi a bibliát görög nyelven kezdette tanulmányozni s miután észrevette, hogy az eredeti görögötől a fordítások sok helyen elütnek, hogy kiki úgy olvashassa az ígét, a hogy írva volt, elhatározta, hogy kinyomtatja a görög bibliát. Minthogy azt is tapasztalta, hogy az ő kezében levő görög bibliákban is van némi eltérés, kiváltképpen a miatt, hogy a másolók egy-egy szót elvették s egy-egy sort összezavartak annyira, hogy más értelme volt, mint a mi kellett volna hogy legyen, a kezében levő 5—6 példányt összehasonlította s azokból együttesen határozta meg, hogy mit és hogy kell olvasni. Ezt elvégezőn, latin fordítást is készített s a göröggel szembe leírta a latint és gondoskodott a kinyomtatásról. Ilyen módon a legelső görög nyomtatott biblia 1516-ban megjelent Baselen s így hát a Luther wittenbergi tételeit s a reformációt is megelőzte egy esztendővel. Nem is képzeljük, hogy milyen öröm volt ez a világnak! Akkora mohósággal kaptak rajta, hogy már három esztendő multával, 1519-ben, egy új kiadásról kellett gondoskodni. A két kiadásban 3 300 drbot nyomattak ivrében. Megemlítjük, hogy az első a pápának volt ajánlva; a másodikat maga X. Leó pápa ajánlotta az olvasóknak.

Így jutott a görög biblia az olvasó közönség kezébe, de volt is e miatt zugolódás kivált a papok részéről, mivel a latintól nem akartak tágitni; de főleg azért, mivel az Erasmus latinja is, görögje is más-más

volt, mint az övék. Ellenfelei között kivált Lee yorki érsek haragudott rá felette nagyon s igyekezett csökkenteni könyvei értékét. Erasmus annyira igazságszerető volt, hogy azt nyilvánította Leenek, hogy ha csak egy helyet mutat, a mely a jó erkölccsel és az orthodox hittel ellenkezik, ő kész azt azonnal kihagyni. Az érsek egyelőre szöbe sem akart állni a tudóssal, de egy pár év mulva terjedelmes kritikát adott ki, melyben több száz helyet bírált meg. Ezek között volt Ján I. lev. 5 r. 7 verse is. Különösen e miatt szemrehányást tett Erasmusnak abból az okból, hogy bibliájában nem volt benne.

Vajjon mi volt az alapja ennek a vádnak? Talán az, hogy azokban a görög irott bibliákban, a melyeket Erasmus használt, benne volt s erőszakkal hagyta ki azért, hogy — a mint akkor mondták volna — az Árianusoknak kedvezzen? Nem. Az érsek jól tudta, hogy az Erasmus által felhasznált kézirati bibliákban nem volt benne. Főttől eltekintve, a vádat fenntartotta s ezzel a lelkiismeretes tudóst arra a nyilatkozatra kényszerítette, hogy ha az érsek csak egyetlen görög kéziratot mutat, a melyekben a szóban forgó szavak benne vannak, ő a következő kiadásba bele fogja tenni. Ilyen kézirat nem volt sem Oxfordban, sem Londonban, sem másutt. Ezt úgy tudta az érsek is, éppen mint Erasmus. S az érsek baján mégis segítve lett. Több idő multán egyszer csak elé áll az érsek, hogy van ilyen kézirat Dublinban. Erasmus Angliától messze Baselben volt, a kéziratot nem nézte meg, mással sem nézette meg, hanem ellenfele állítására elhitte, hogy úgy van s adott szavához híven a 3-ik kiadásba már belé nyomatta a 7-ik verset. Beh kár, hogy akkor olyan nehéz volt az utazás s e miatt a tudósnak nem lehetett módjában ellenfelét az el-lene kovácsolt fegyverrel verni meg. Pedig úgy lett volna, mivel nyilván látni való volt, hogy az a kézirat erre az alkalomra készítettett. Ebből tehát elég bizonyos, hogy a háromságot ez az ige sem bizonyítja, mivel ez nem bibliai hely. Ennek nem volna szabad a bibliában lenni.

Ezeket kívül is még tudnunk kell egy-két dolgot. Lee érsek azt vetette az Erasmus szemére, hogy csak egy példányból készítette a bibliát. Ez nem úgy volt. Erasmus legalább ötöt használt. De tegyük fel, hogy az az öt is csak olyan gyenge, másodrendű kézirat volt s nézzünk jobbakat meg. Mit mondanak azok?

Lee azt mondta, hogy az Erasmus kéziratei Kr. u. a 10-ik százban készültek s így hát sok hiba lehetett bennök. Azok, a kik a biblia irodalmával foglalkoztak, jól tudják, hogy az Erasmus kora óta nagyon sok olyan új-test. kéziratot találtak, a melyek Kr. u. a 4-ik, az 5-ik, vagy a 6-ik százban irattak. Tudva levő, hogy ezeknek egy némelyike felette gondosan, pontosan, szépen van írva. Ilyen van egy a szent-pé-tervári czári könyvtárban, melyet a tudós Tischendorf 1844 s illetőleg 1859-ben feledezett fel; Palestinában egy kolostorban; van egy Rómában a vaticani könyvtárban, a londoni British-múzeumi, a párisi Royal könyvtárban. Ezek megfizethetlen becsü könyvek. Ezekben s a többi

száz meg száz kézirat egyikében sincsen benne Ján. I. lev. 5 r. 7 verse. Ebből az következik, hogy az a János, a ki ezt a levelet írta, semmit sem tudott róla s nem írta levelébe.

Még egyet megemlítek. Angliában egy nagy tudós-társaság 1581-ben a görög bibliából lefordította az egész új-testamentumot s János I. lev. 5 r. 7- és 8-ik versébe ezt írták:

7. v És a lélek az, a mely bizonytságot tesz, mert a lélek az igazság.

8. Mert hárman vannak, a kik bizonytságot tesznek, a lélek, a víz, és a vér és e három egybehangzó.

A János I-ső levele 5-ik része 7-ik versének ügye tehát így áll.

Valaki a bibliát haszonnal akarja olvasni, szükség, hogy tudja ezeket a dolgokat.

B. Gy.

Brassai Sámuel elődei.

— Levél a szerkesztőséghez. —

Clarissime Domine! Becses soraira válaszolok a következőleg.

Brassai Sámuel nagyanyja Tobis Ilona már özvegy volt, a mikor én Toroczkó-Szentgyörgyre mentem, hogy Csongvai Sámuel bátyám helyett segédkántorságot végezzek. Ezt végeztem julius derekáig, mikor aztán Kovács Péter elfoglalta állomását. A Brassai ur apja volt a pap s nekem öreg anyja körül sok dolgom volt. Az öreg asszony már csak alig tudott látni, de emlékezete jó volt. Beszélte nekem, hogy a Hora lázadás idejében az oláhok milyen nagy pusztítást vittek véghez Szent-Györgyön „Mi toroczkaiakul nem eresztettük be. Még én is kezembe vettem a férjem mihelyéből a hosszú metsző kést s kiállottam a város szélére s visszatérítettük a mokányokat. Az én férjem asztalos volt. A mennyi czifra, tulipános fogas van Toroczkón, mind az én uram készítette. Szorgalmas és takarékos ember volt. Brassóból került ide. Az én testvéremet Annát — folytatá az öreg asszony — elvette nőül egy Mikola Samu nevű szabólegény. Felköltöztek Abrudbányára s ott jól volt dolguk. Sok pénzt kapott. Készítette a paszomántos mentéket és szoknyákat. Annának is lett egy fiu gyermeke. Ő is Samunak kereszteltette s mindketten feltettük magunkban, hogy ha Isten megtartja őket, kollegiumba adjuk őket s belső embereket csinálunk belőlük. Segítségünkre lesz püspök Lázár bátyánk is, a ki közel atyánkfia.“

A két testvér kérését Isten meghallgatta. Kolozsvárra vitték a fiukat.

A Tobis Anna Samukája toroczkói rector lett, de kevés ideig, mivel mikor József császár parancsára a földmérés elrendeltetett, ő beállott földmérőnek s ő mérte fel mind a toroczkói határt, miért kapott 100 darab aranyat. Azzal Lázár püspök javallatából felment akadé-

miára. Berlinben időzött többet. Innen lejőve lett tanítójak Sárdón a Sándor urfiaknak, ezután lett első igazgatója s részint alapítója a székelly-kereszturi gymnasiumnak, majd tordai igazgató lett s azután kolozsvári tanár. Végnapjait nálam töltötte be Gagyban, 101 éves és 50 napos korában. Itt nyugszik a gagyti temetőben.

Lássunk már a Tobis Ilona Samuka fiáról, azaz a mostani Brassai Sámuel néhai atyjáról. — Ez is, miután a toroczkói iskolát és a kolozsvárit végezte, toroczkai mesternek neveztetett ki Szabó helyett. Hosszu magas ember, szép énekű és jó tanító volt, de szép író is. Elhalálozván Szentgyörgyön Koncz Gergely pap, esperes, rendeltetett szentgyörgyi pappá, annál is inkább, hogy már még rector korában nőül vette Koncz Gergely nagyobb leányát, Kristinát. Sok ideig volt szentgyörgyi pap. Biztosan tudom, hogy az ekklésiabeliek nem szerették, főképpen azért, hogy miért könyörög könyvből, miért nem kíséri ki a sirig a koporsót, mint a református pap, ezért kérelmeztek a szentgyörgyi atyafiak, s mert már vénségre is jutott; de válaszul azt nyerték, hogy legyenek békességben, mert úgy tudják, hogy jó pap, kötelességét teljesíti. Brassai Fúzi Jánosnak tanítója volt. Vénségére mégis ott kellett hagyni Szt.-Györgyöt és egy pártfogója, sz.-mihályfalvi nagybirtokos, id Gedő József, ki éppen olyan nagy könyvbuvár volt, mint a n. Brassai, kieszközlötte, hogy rendeltessék Sz.-Mihályfalvára, el is rendeltetett, de szerencsétlen hajlékba, mert a papi ház nem volt az ő kényelme szerinti, úgy hogy a ház ablakait egész nap nyitva tartotta nyáron és tavaszon át, s történt, hogy egy nehéz idő következett, dörgött, villámlott, s akkor sem tette be ablakait, és a menykő beütvén a nyitott ablakon, agyonsujtotta.

A néhai Brassai németül is tudott, úgy a neje is. Együtt olyan dolgokat mind németül adták egyik a másiknak tudomására, a könyörgéses könyve is német volt, nézte, de magyarul mondotta. Néztem egy alkalommal ezt a könyvet s láttam, hogy felibe ez volt írva: *M o r g e n g e b e t, A b e n d g e b e t.*

A Brassai neje, Koncz Kristina, a virágokat erősen szerette szaporítani, ápolni. Midőn a virágos táblában vagy egyet elnyomtam, megszidott, pedig a méhek miatt történt félrelépésem. A méhészetet is erősen szerette, az én kötelességem volt őrizni a rajzást. Mikor eresztettek, én hágtam fel a fára, ő alólról igazgatott, hogy hova helyezzem a kosarat, a mikor a kettőt kieresztette, mindjárt kimetszette, az anyaházakat levagdalta és ha a veslép tele volt mézzel, azt kivette, szóval nagy figyelmet fordított arra, hogy egy kas se menjen által őt évre, ősszel aztán, hogy melyik megölni való, ismertette Méze, méhsere elég volt a háznál, jól tartott engem mézzel, a mit erősen szerettem. Vasárnapra ő kötött bokrétát, melyet a kalapomra tettem. Nem volt szabad, hogy én egyet is szakasszak. Társalgása a néhainak csak az alsó udvariakkal volt Báró Thorotzkay János udvarában és Toroczkón az a r a n y v á l t ó n é v a l, a hová mindenkor elkísértem. Testvérszerető volt, mikor 1834-ben a testvére leányát nőül vettem, eljött

Sz-Mihályfalváról, hozott az arának kendőt, asztal-abroszt és keszkenyőt, és elbeszélgettük akkor is a szentgyörgyi állapotot, s míg én Tordán senioroskodtam, én is hálámat éreztettem a néhaiakkal.

Hadd emlékezzen meg még fiáról, a mostani tudós Brassairól is.

Mikor Szt.-Györgyön Szt.-György napján kezdve julius derekáiig kántoroskodtam, a kedves fia Sámuel, — volt ugyanis a méheskertben egy ügyes kis házikó, még a nagyapja esperes Koncz Gergely építette, ki szerette a méheket és abbéli jövedelmet — ebben a házikóban ült, mikor az idő kedvező volt. Szüntelen olvasgatott, öllel hordotta le az apja könyveit, néztem sokszor, hogy egyiket vette, másikat tette és jegyeztetett. Az apjának annyi könyve volt, hogy szekeret lehetett volna tölteni. Azokat mind Lipcséből hozatta, 500 frtokat vert belé, aranyos, tarka és kutya-bőrös táblájú könyvekbe. A fiúnak a szünteleni olvasás és ottan-ottan a gitározás volt a foglalatossága. Sámuel az apja nem adta collegiumba, hanem maga oktatta. Az öreg Brassai pap csaknem minden héten egyszer vagy kétszer egyenesen bejött az iskolába, nézte az írásunkat, mosolygott, mikor látta a vaczkorfából készült táblát az oláhrózsával sárgára festve és az elő-írást, mert az apróbb gyermekek ilyen táblán tanulták abban az időben az írást, legelőbb a nagy, utána kisebb betűket. Mind a kezdőkkel, a kik kisebbek voltak nálunknál, bibelődött. Bizonyosan a fiát is, Samukát, oktatni el nem mulatta.

Árkosi Ferenczi József.

Egyházi és iskolai mozgalmak.

— Az E. K. Tanács Brassaiért. Már mult számunkban közöltük azt az üdvözetet, a melyet az unitárius E. K. Tanács Brassai Sámuelhez intézett. Junius 1-ső napján d e. 11 óraker volt az ünnepélyes átadás. A Kolozsvárt levő tanácsosok csaknem teljes számban jelentek meg. Ferencz József püspök megható beszédben üdvözölte az unitárius egyház büszkeségét, az ujkori tanítási rendszer alapvetőjét Brassait. Brassai a következőleg válaszolt: „Kérem alázattal, hát én éppen ellenkező állapotba vagyok, mint az a pap, a ki mikor esőért imádkozott és jött egy nagy jégeső, azt mondta: „Atdál uram esőt, de nincs köszönet benne.“ Engem is oly körülmény zavart össze annak idején az egyházi konzisztoriummal, a mi olyan, mint egy záporosó. Hogy miképpen történt, annak meghallgatására kérek egy kis szívesseget:

Megállapodtam teljesen abban, hogy én egészen a tanításnak szentelem magam. Ez a hajlamom, ez a szenvedélyem meg volt nekem a tizenhat esztendő koromtól kezdve; akkor kezdtem az ismerőseimet egyre s másra, a hogy tudtam, tanítani. Hát ezzel oda jutottam nagy küzdelmek között, hogy az unitárius collegiumba tanárnak vittek. Ugy voltam, mint a szentesiek mondták Horváth Gyulára, mikor megválasztották: „Felemeltük magunkhoz.“

A mikor tanár lettem, olyan állapotok voltak, hogy az unitáriusok vezetőjének nagy része a vaskalaposok közé tartozott. Hogy milyen liberalis volt a konzisztorium, az kitetszik abból, hogy egy rakás gyűlésen volt arról szó, hogy milyen legyen az egyenruha, a mit viselni kell. En erre egyszer azt találtam mondani, hogy én bizony a mi konzisztoriumunk és a szabó-czéh között semmi különbséget sem látok. Az egyik közülök azt felelte erre, hogy revoluczinárius vagyok Ennek is néztek.

Jöttek aztán felszabadító idők. Megjegyezték a szabadság, egyenlőség és a tyafiság (a mit nagyon rosszul „testvériségnek“ neveznek, pedig a francia szó atyafiságot jelent) szavait, de ebből a három szóból nem maradt egyéb, mint az egyenlőség. Az egyenlőség tudniillik az, hogy: „neked se legyen több, mint nekem, mert a mi több, azt tőlem loptad el.“

Mit tett az egyenlőség? Az iskolában azt, hogy mindent egyformán kell tanítani. Ez és ez a professzor ezt és ezt mondja, mindig ebben és ebben az órában — ez volt a határozat. Ez tétlenségre kárhoztatott engem. Csak azt akarom mondani, hogy én az életem legnagyobb részében semmiféle érdemet nem tettem; magam előtt sem dicsekedhetem vele, semmiképpen pedig más előtt. Hanem a hasonlatra vonatkozólag mondhatom, hogy volt idő, mikor az egyházam vezetőinek barátságával nem dicsekedhettem s most, midőn körültkintek, mindnyájunkat itt látva úgy érzem, mintha záporosó töltene el. Nem tudok szót találni, a mivel kifejezzem a köszönetet Az Isten áldja meg mindnyájukat.

Az nem az én érdemem, hogy kilenczven évet éltem; legfeljebb annyiban nevezetes, hogy a lutriában is 90 szám van. Hát a kinek szerencséje szokott lenni, az tegye meg a lutriára “

A beszéd rendkívül mélyen meghatott mindnyájunkat, a kik ott voltunk. A Brassai által megvilágított multból az ő nagysága méginkább kimagaslik. Látjuk ki volt. Egyetértéssel vagyunk az iránt, hogy minden unitárius határtalan tisztelettel tartozik neki, mint a kinek erősen nagy része van abban, hogy a haladó kor haladói között lehetünk. Becsüljük meg érdemeit azzal, hogy könyveit tanuljuk, szavait megfontoljuk s példáját kövessük. Sokáig éljen még Brassai Sámuel!

— Az ifjuság Brassaiért. Tekintélyesebb körök buzdító példája és saját romlatlan érzelméi által ösztönöztetve, az unitárius ifjuság is sietett kimutatni e hó elején Dr. Brassai Sámuel egykori buzgó tanár és igazgató iránti tiszteletét, meleg ragaszkodását. Az 1837-ben tanult elődök példáját követve, fáklyás éneket akartak rendezni, de a Brassai határozott kívánságára elmaradt. E nélkül is az ifjuság tisztelgése találónak, méltónak mondható. Junius 5-én déltájban vonult fel a lelkes csapat a nagy tudós külmonostorutzai lakásához, hol egy szép ének elhangzása után a tudományos foglalkozása közt meglepett fáradhatlan öreghez Józán Miklós III-ad éves papnövendék intézett alkalmi üdvözlét, melyet fennebb közlünk. A tisztelgés láthatólag kellemesen hatott Brassaira, mit mély értelmű válaszában ki is nyilvánított. Brassai az ifjak közé kiment s ott hallgatta végig az éneklést, mely után az ifjuság éljenezve távozott.

J. M.

— Az E. K. Tanács azon okon, mert székelyföldön a korcsomárlás nem községi, hanem minden egyes birtokos egyéni joga, utasította az illető espereseket, hogy a korcsoma regálé kártérítést ne engedjék községi vagyonnak nyilvánítani; ellen esetben törekedjenek arra, hogy az ekklesiák arányos illetménye kiadassék az ekklesiáknak.

— Az E. K. Főtanácsi gyűlésre kitűzetett f. év augusztus 31-ike.

— Nyugulomba bocsátásért folyamodott Sándor Mózes oklándi, Ütő Dániel kolnoki pap, Kisgyörgy József dombói mester.

— Hodmezővásárhelyi segédpap Ajtai Jánost H.-Almási ekklesiánk papjává választotta. Polgárdi ekklesiánkból segédpap Simó János elrendeltetett köröspataki ekklesiánkba rendes papnak. A két segédpapi állomásnak kellő módon való betöltéséről gondoskodva van. Polgárdiban Józán Miklós végzett papnövendék már a nyáron beköszönt.

— A folyó évvel lejárván a 15-év, mely alatt minden belső ember és az ekklesiák 5—5 frtot fizettek a nyugdíjintézeti pénztárba; az E. K. Tanács felhívta a köri közgyűléseket, hogy az ekklesiáknak az 56—1883. Főtanácsi végzés szerint való osztályozására adjanak véleményt; megrendelte, hogy ez év végéig

minden folyó és hátrálék tartozás mulhatatlanul befizettségük a nyugdíjintézeti pénztárba. — Figyelmeztette az E. K. Tanács a köri közgyűléseket, hogy mivel az intézet rendes bevételei ez által nagyon leszállanak s a nyugdíjazásokkal kiadásai folytonosan nevelkednek, annyira, hogy a csekély mostani nyugdíjat is alig bírja meg, felhívta a köröket, adjanak véleményt, minő források lennének ez intézet gyarapítására megnyitandók. Részünkről hisszük, hogy miután központi kormányunk ez intézményt kezdeményezte s 15 év alatt sok munkával és küzdelemmel, ha nem is óhajtott, de az eddigi viszonyokhoz képest megnyugtató álláspontra fejlesztette, köreink a gyakorlatból meggyőződve ez intézmény szükséges és áldásos voltáról, az eddiginél nagyobb buzgalommal fogják támogatni központi kormányunkat ez intézmény érdekében tovább folytatandó fáradozásában.

— **Kereszturi körben.** Méltányló elismerését és dicséretét fejezte ki az E. K. Tanács a firtos-váraljai ekleziának azon buzgó törekvéseért, mellyel mind a nevelést és iskolázást, mind az eklezia vagyoni ügyeit jól és szépen intézi. — Tordátfalván a tartozások behajtása s takarékpénztárban kezelése rendeltetvén el, az E. K. Tanács helyesli. — Dicséret mondatott a kadácsi ekleziának azért, hogy különböző terményekből kepeváltási alapot kezdett. Határozatott, hogy az orgona-alap is csatoltassék a kepe-alaphoz. A kepe-alapból kölcsön adni nem lehet. — Az a.-siménfalvi ekleziának tetemes áldozataiért az E. K. Tanács dicsérete fejeztetett ki. Kepe-alap már 1180 frt.

— **Bözödön** a tőke-kamathól sok hátrálék lévén, behajtása elrendeltetett, valamint az is, hogy a magtár a megállított szabály szerint kezeltesék.

— **A sárdi** hiveknek dicséretet mondott az E. K. Tanács azért, hogy a feliben földet mivelnek s a termésből magtárt alapítottak.

— **Ujszékeli** eklezia kölcsön-gabona-magtárt állított azért, hogy kepe-alapot teremtsen. Dicsértetik annyival inkább, mivel általában véve abban a körben a kölcsön-gabona-magtári intézmény nem részesül kellő figyelemben.

— **A sinfalvi** eklezia szép fekvőséget vásárolt. Az E. K. Tanács a szerződést megerősítette.

— **Kellemesen** lepett meg, hogy a kolozsvári unitárius főiskolában a jelen évi tavaszon már gyakorlatban volt a kisebb tanulók között a **s e l y e m t e n y e s z t é s**. Nyolcz-tíz gyermek jutott tojáshoz egynek az utján s a mikor mi megvizsgáltuk, már félidős hernyókat ápoltak innen-onnan összeszedett eper-falevéllel. A jövő évben már bőven lesz tojásuk s csak enniök tudjanak adni, már sokra vihetik.

— **Bodokon** pünköst második napján szentelték fel az unitárius templom orgonáját. Felszentelő pap Csifó Salamon volt.

— **A háromszéki** unitárius egyh. körben a belső hét ekleziában pünköst második napján egy pap sem prédikált otthon, hanem valamelyik filiában. Bizon a körlelkészség ideje erősen eljött már.

— **Osztálytársak első találkozósa.** Az Unitárius Közlöny 4. szám alatt 68-ik lapjára, tisztelt Szerkesztő ur, egy kis magánlevelemből „a tanulótársak összejöveteléről“ rövid megjegyzésemet közölte.

Ha e szerény nyilatkozatom bevált a nyilvánosság elé jutni, úgy vélem, hogy az egész tényadat keletkezése, már régiségénél fogva is, méltó lesz a mostani gyakran előforduló jelenségek közt a t. olvasók figyelmére, még az akkori kedvezőtlen állapotot is tekintetbe véve, hogy az „Erdélyi Híradó“ egyetlen folyó lapot, mint szerény tanulók megközelíteni se merészeltük volna.

Mint legrégeb, úgy leghosszabb időtartamra volt kitézve a találkozás, szinte három tizre. Most ugyan látok egy ötvenes felhívást, mely csak egyéni felszólítás a még életbe levő tanulótársakhoz; de előre tett egyezés nélkül.

Valóban szerencsésnek vallanám magamat, ha csekély közleményem helyet nyerne az eredeti szerkezetet és aláírottakat névszerint felmutatni, most szinte hat tized mulva.

A szerkezet szóról-szóra ez :

„E M L É K - K Ö .“

Mű alább irtak a nagyvilág partján megállva készittyük ezen Emlékkövet.

Bátron és édesen nézünk mindnyájjon azon Széles Tengerre, a' melyen által kell hatolnunk; bá t r o n ; mert még nem is sejdítjük az őrvényt, a' mely minden tudományunk, és ügyességünk mellett is, vagy még utazásunk kezdetén, vagy közepén, vagy midőn már szinte parthoz jutottunk volna, el nyelhet. — E d e s e n , mert aranyhegyeket, áérben épült várakat képzeltünk magunknak, nem gondolván meg, hogy ezek a' szerencsétlenség leheletére is elmulnak, mint szappan buborék.

Ezekre nézve tehát mű, a' kiket a collegiumi élet' szent kötele, ezen a' szent parton összekötött, ennek Palládiumát vesszük magunk védelmezésére, s ennek egy emlékkövet is emelünk, a' melyre ezen, mind boldogtalan állapotunkba megtartandókat metszük örök emlékezetül :

1-ször. Hogy 1860-ik Esztendőben Május első napján, Minden, itten Kolosváron levő collegiumunkban, a Háromablaku Házba, vagy ha a collegium elromlanék, a seniori házba jelenjék meg, s akár legyen a sors' kedveltje, — akár annak kijázdott Fia, minden kifogás kirekesztésével, — kivéven minazonáltal

2-or. A halálos betegségét, melyről azonban tudósítsa a Társaságot; így ha közülünk valakinek halála történnék, halála előtt kösse szívékre akárminemű maradékainak, hogy ezen emlékkövet küldje be, s ha olyan állapotba leszen, a' felsegállésre szánt pénzt is, hogy így tudhassuk hova létét, 's úgy élte folyását is, — mert

3-or. Ezen egyszerű egyezésünknek, és ebből folyó következésnek fő célja az, hogy tudhassuk, mennyire mehettek a Gazdag, és szegények, a legjobb-, jó-, és alább való Tanulók, és hogy azokat, a kik nem részegség, korhelség, és több tulajdon hibáik miatt; hanem a történet játéka által estenek el, felsegéljük, — a' mit addig is a Társaság Tagjai minden esetben tenni törekedjenek, úgy mindazon által, hogy ezen segállésre senkit mű nem kényszerítünk, hanem csak tulajdon Lelkiesmérere kötelez, a melyet hisszük, és óhajtuk, hogy minden, mint legszentebb fogadását, megtartson, — erre nézve tehát

4-er. Mindnyájjon Lelki esméretünket lekötjük, az egy igaz Istent híván bizonyosságul, hogy a' fennebb irtakot a legszentebb kötelességünknek tartjuk beteljesíteni; és hogy ezen E m l é k k ö mindenkor szemünk előtt legyen, s mintegy Tükörül szolgáljon, mindnyájjon leirtuk, s minden példányt mindnyájjon subscribáltunk.

Kérjük is a' mi egy Istenünket, hogy ezen szent fogadásunkra segéljen Áldás mindnyájjunkra !

Kolosváron az Unitarium nemes Collegiumban Május 1-ső Napján 1832.

Nagy-Solymosi Kontz Lajos, (mint ny. törv. bíró, meghalt.) Al-Rákosi Fízi János, (mint. tordai pap, mh. 1877-ben.) Széki Bányai Moses, (birtokos, mh.) Martonosi Gálfi Sándor, (kir. bíró, mh.) Szentábrahádi Lőrinczi Mihály, (ügyvéd, mh.) Árkosi Veres György, (ügyvéd, mh.) Végh Sámuel de Tordátfalva, (jóságigazgató mh.) Siménfalvi János, A.-Szt-Mihályfalvi (birtokos, mh.) S.-Szent-Iványi Szent Iváni Joseff, (ny. törv. bíró, él.) Szabédi Rendi Jósef, (gazdatiszt, mh.) Szentgeritzei Kozma Ferentz, (pap Karácsonfalván, mh.) Középlaki Bányai Miklós, (hivatalnok, mh.) Kolosvári Agoston István, (magánzó, mh.) N -Solymosi Gyöngyösi István, (ny. esperes) Brotár Ferentz de Torotzko, (hévízi tanító, mh.) Palfi Ká-

rolly Küsmödről, (birtokos, mh.) Ujszékei Buzogány Moses, (gazdatiszt, mh.) Kriza János, Torotzkorol, (püspök, mh.) Nagy-Solymosi Kontz György, (N.-Borosnyó, él.) Szentmártoni Samuel Torotzkorol, (Szentmártoni pap, mh.) Zoltán Gábor, Laborfalvi, (ügyvéd, ?) Ujszékei Buzogány Sámuel, (tordai isk főnök ott halt meg.) Kozma László, (ügyvéd, mh.) Kovács Imre, (birtokos, él.) Káli Nagy Josef, (birtokos, mh.) Kis-Solymosi Márkus Sándor, (mh.) Vajda István, Bodosrol, (siménfalvi pap, mh.)

Sajátkezű aiiírások szerint, hiven másolva az eredeti okmányból.

Az Emlékkő szövegéből látható azon kor szelleme, irálya, s irmodora is, azon korból, melyben a magyar irodalom mostoha, s a latin nyelv édes kényeszerü gyermeke volt hazánknak, magyar könyv és magyar lapok olvasása szokatlan, szinte ismeretlen az iskolákban; sőt egy magyar szó kiejtését szigoru büntetés sújtotta.

1860 május első napján, a kitűzött helyen, az akkor élők a találkozás édes örömet élveztek Kolozsvárt, b e. püspök Kriza János felhívása következtében, s e'nöklete alatt, s ugy tudom, hogy e szép tényt főiskolánkban állandó alapítvány is igazolja.

Én most is bánkódva gondolok a nehéz akadályra, mely nem engedte személyesen résztvenni a barátságos, baj- és sorstársi viszontlátás örömeivel, de Kolozsvárt tanuló fiam Gyöngyösi Béla képviselt, kit Kriza püspök bemutatása mellett a társulat örömmel és testvéri szeretettel fogadott.

G y ö n g y ö s i I s t v á n .

— A Britt- és külföldi unitárius társulat f. évi május 28-án tartotta évi rendes gyűlését. A gyűlés a rosszakarók által híresztelt apadás czáfolásául nagyon népes volt. Felolvastattott E. K. Tanácsunk adresse is.

Tárgyalásaiból felemlitjük :

1. A gyűlés örömmel győződött meg arról, hogy a végrehajtó bizottság azon intézkedésének, hogy Copeland Bowie kitünő pappal az ország különböző részeiben a nép és szegények számára isteni tiszteleteket és felolvasásokat tartott; kedvező eredménnyel volt a nép művelődésére, felvilágosítására.

2. Mcquaker gazdag alapítványt tevén még korábban az unitarizmusnak s általán bármely felekezetű, de szabad irányu vallásnak Skócziában való terjesztésére, ennek segítségével az ország e részében oly helyeken tartattak isteni tiszteletet jó sikerrel, hol ezelőtt az unitarizmus és a szabadelvű vallásos irány és mozgalom teljesen ismeretlen volt.

3. A gyűlés ünnepélyes óvást jelentett ki azon erőszakoskodás ellen, mely szerint a kormány vezetése alatt álló népiskolákban a vallást felekezetiesen tanítják a közlelkiismeret erőszakolásával. A gyűlés azon meggyőződését jelentette ki, hogy a népnevelést addig nem lehet óhajtott eredményt várni, míg az kizárólag sekularis nem lesz, tisztán erkölcsi alapon.

4. Legelől kellett volna említünk a szervezkedés kezdését, melyet dr. Martineau több évvel ezelőtt tett indítványából ismernek olvasóink. Az indítvány célja az egyes ekkleziáikat, vidéki egyleteket és társulatokat közös kapcsolatba, szerves viszonyba hozni. Ilol az egyéni szabadságot és önkormányzati jogot annyira tisztelik, mint Angliában, igen természetes, hogy a legjózanabb és legszeledebb központosítási irányt is gyanusan fogadják. Ez indítvány több évi tárgyalás és vita után ma is csak a s z e r v e z ő b i z o t t s á g n á l van Általánosan el van már is ismerve egy közalap teremtésének szüksége a gyengébb ekkleziák segélyezése és a szerényebb papjavadalmak emelése céljából.

— Unitarizmus Indiában. A Ker. Magvető részletesen ismertette volt a Brahmo-Somaizmust, mint unitárius jellegű hitvallást. A felekezet 1889. évi

jelentéséből látjuk, hogy e hitvallás elvei folytonosan terjednek Indiában. Az évkönyv szerint egy év alatt 8 új ekklésia alakult és 60 Brahmo házasság kötöttetett

Az évkönyv legérdekesebb része, melyben a Brahmóizmus hitvallás alapelvei vannak ezekben :

1. Csak egy Isten van, a ki a világ teremtője, megtartója és üdveztője. Ő lélek, hatalma, bölcsessége, szeretete, igazsága és boldogsága véghetetlen; mindenütt jelenvaló, örök.

2. Az ember lelke halhatatlan, véghetetlen, tökéletesedésre alkalmas; tetteiről felelős Istennek.

3. Istent lélekben és igazságban kell imádni. Isten imádása szükséges a valódi boldogságnak és üdvösségnek megnyerésére.

4. Az Isten valódi tisztelete abban áll, hogy Istent szeressük s mindekben az ő akarata szerint cselekedjünk.

5. Egy teremtett lényt sem szabad Isten gyanánt tisztelni; senkit és semmi könyvet sem kell csalhatatlannak s az üdvesség egyedüli eszközének tekinteni; de az igazságot minden írásból tisztelettel el kell fogadni; valamint mindenkitől ennek hitvallására és nemzetiségére való tekintet nélkül

6. Isten megjutalmazza az erényt és megbünteti a bűnt; büntetései jóvátehetőek s nem örökösök.

7. A bűntől való megszűnés; annak őszinte megbánása az egyedüli bűnhődés; és az Istennel bölcsességben, jóságban és szentségben való egyesülés a valódi üdvösség.

Ezen elveket minden igazi unitárius hiszi és vallja a földkerekségén mindenütt.

Egyleti élet és munkásság.

Arany Toldija jutalmul fog adatni a Dávid Ferencz Egylet által azoknak a tanulóknak, a kik a nyári vasárnapi tanításra minden vasárnap pontosan eljárnak. Az Egylet Választmányja erre a célra 300 példányt rendelt meg a koszorus költő remek művéből. A lelkész és tanító urak ezennel felhívatnak, hogy a nyári tanításról készítsenek naplót s minden órán jegyezzék be a jelenlevők után, hogy jelen van. A tanítás végeztével számba vétetik, hogy ki nem mulasztott egy órát sem, ki volt ott legtöbbször s a jutalmazás a szerint történik. A t. lelkész és tanító urak a fiók-egylet elnökének tesznek jelentést, a ki véleményét felterjeszti a Választmánynak.

„Szerkesztő, kérem a lapot.“

Várom . . . várom . . . de hiába várom !
Pedig ecce ! immár tizenhárom.
Hol akadt meg, ugyan az a kis lap ?
Más gazdája akadt a hamisnak.
Kutya fikom . . ! no nem sörtőlödöm . . .
Nézz utána, édes fiam, Györgyöm !
Igaz, hogy nem irtam nektek ó d á t --
Annál t o v á b b ő l Brassai — nó hát !
Csak azért is v i v á t !

A hátrálékosok a Választmány határozatából külön is fel fognak szólítatni, hogy tartozásaikat befizessék.

A közgyűlésen, mely aug. 30-án d. u. 1/2 4 óraker tartatik, telolvasó lesz Csifó Salamon árkosi lelkész.

Orbán Balázs emléke, mint a Dávid Ferencz Egylet kiadványa, Boros György szerkesztésében következő tartalommal jelent meg: A szerkesztő előszava. — Orbán Balázs élete. Boros György. — Első s utolsó találkozásunk. Kóváry László — Első műve írásakor. Csató János — Udvarhelyszéki életéből. ld. Daniel Gábor. — Pótolhatlan veszteség! Irányi Dániel — Orbán Balázs emlékéhez. Ferencz József — Emlékezés báró Orbán Balázs fővárosi életére. Jakab Elek. — Jellemvonások Pálffy Dénes. — Orbán Balásról Szabó Lajos. — Tisztelet az érdemnek. Sándor János. — Egy alapítványa. Barabás Lajos. — Hogy gyűjtötte Orbán Balázs az adatokat Torda város monographiájához? Nesselfeld Miklós. — Orbán Balázs végrendelete Sándor József. — Jelmondat. Somogyi István — Egy pár vonás. Boros György, Ince József. — Apróságok Orbán Balásról. Hory Béla. — A koporsó mellett. Derzsi Károly, Bartha Miklós, Benel Ferencz, Szabó Samu, Lőrinczi István. — Toldalék: Emléksorok. Kovács József — Levél: dr. Otrobán Nándor. — Az emléklap ára arcképpel együtt 30 krajczár.

Kimutatás.

A D. F. E. pénztárába befizetett tagsági- s előfizetési díjakról s adományokról.
(7. közl. 1890. május 10-től 1890 június 23-ig.)

10 frt alapító tagsági díjat fizetett:

Barla Domokos, Torda.

1 frt rendes tagsági díjat fizetett:

1888-ra és 1889-re Bardocz László, Torda. 1890-re Szántó György, ifj. Gagyai Sándor, Verespatak. La Borda Kálmánné, M.-Ujvár. Sikó György, Böln. 1891-re Szántó György, Verespatak.

1 frt 20 kr. előfizetési díjat fizetett:

1888-ra és 1889-re Kozma Tamás, Csehétfalva. 1890-re László Mózes, P.-Szalárd. S. Kovács Endre, B.-Félegyház. Özv. Borsos Imréné, Kolozsvár. Gálffy Ferencz, Martonos. Kálmán Mózes, N.-Szalonta.

A j á n d é k o z o t t: Koronka Antalné a. t. 1 frt.

Dr. Veress Vilmos, pénztárnok.

NECROLOG. Lapunk összeállításánál éppen a revisionál vettük a szomorú hírt, hogy Kövendi Kovács Dénes nyugalmazott pap, egyházi tanácsos a. f. hó 24-én hosszas betegség után elhunyt. Életének 60 évét mily hasznos munkásságban töltötte el és végezte be, arra nézve ezuttal röviden említjük meg, hogy 50—60 ezer frt értékű vagyonának általános örökösévé az unitárius vallásközönséget, illetve a kolozsvári főtanodát hagyta. Áldott lesz az ő emlékezte.

T A R T A L O M.

Elnöki meghívó. Dr. Brassai S.	109	Templomi ének. (Költemény.) Török Sámuel	124
Üdvözllet. (Költemény.) Józán Miklós	110	Bölcs Salamon álma. Rédiger Géza	125
Egy fontos feladata a vasárnapi iskolának. Boros György	111	A székely-kereszturi iskola sorsa. Levelező	118
A postai takarékpénztár. Ürmössy Lajos	114	Tudnivalók a bibliáról. B. Gy.	129
Beszéd az ifjúsághoz. Brassai Sámuel	116	Brassai Sámuel elődei. Árkosi Ferencz József	132
Emléksorok. (Költemény.) Csifó Salamon	117	Egyházi és iskolai mozgalmak	134
Emlékeimből. VI. Gyöngyösi I.	118	Egyleti élet és munkásság	139

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvártt (Bel-középutca).